

«Քայլ առ քայլ» բարեգործական հիմնադրամ

«Նախադպրոցական հաստատության մանկավարժական աշխատողների մասնագիտական կարողությունների և հմտությունների զարգացման» ծրագիր

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Թեմա՝

Ազգային տոների, ծեսերի կազմակերպման առանձնահատկությունները կրթական գործընթացում.

Դաստիարակ՝ Կարինե Գալստյան

Մանկապարտեզ՝ «Երևանի Ա.Խաչատրյանի անվան թիվ 80 մանկապարտեզ » ՀՈԱԿ

2023թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ	
ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	2-3

ԳԼՈՒԽ 1.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՆԵՐՆ ՈՒ ԾԵՍԵՐԸ.....	4-10
-------------------------------	------

ԳԼՈՒԽ 2.

ՏՈՆԵՐԻ ԵՎ ԾԵՍԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....	11-15
--	-------

Գործնական աշխատանք

Մերթոդիստի և տնօրենի դիտարկումը	18
---------------------------------------	----

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ	19
----------------------	----

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ	20
-------------------------	----

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հետազոտության արդիականությունը: Բարձրագույն կրթության բարեփոխումը եւ նոր ժամանակի ուսուցիչների մասնագիտական պատրաստման կրթական չափորոշիչների մշակումը պահանջում են մանկավարժության ոլորտի մասնագետների ուսուցման նոր ձևերի եւ մեթոդների որոնում եւ կատարելագործում եւ դասավանդման մեթոդներ: Արագ գիտական եւ տեխնոլոգիական զարգացման, գիտական գիտելիքների արագ աճի եւ արտադրության մեջ դրանց լայն կիրառման ժամանակահատվածում վերապատրաստման հիմնական խնդիրներից մեկը ստեղծագործական մտածողության, երեխաների ճանաչողական կարողությունների զարգացումն է, գիտելիքները ինքնուրույն համալրելու կարողությունը: Այս խնդրի լուծումը օրգանապես կապված է ուսուցման ակտիվացման, ուսուցման մեթոդների եւ տեխնիկայի համակարգերի մշակման հետ, որոնք ուղղված են երեխաների ինքնուրույնություն, նախաձեռնություն եւ ստեղծագործական ունակությունների ճանաչողական գործունեության ձեւավորմանը, նրանց ուսումնական նյութի յուրացմանը, երեխանեղի ինտելեկտուալ կարողությունների եւ ունակության զարգացմանը: Աշխատել ժամանակակից տեխնոլոգիաներով. Ուսումնական գործընթացի բովանդակության զարգացումը եւ կազմակերպումը պետք է իրականացվի գործունեության մոտեցման եւ ուսումնական գործընթացի մարդկայնացման հիման վրա: Մա, ի թիվս այլ բաների, նշանակում է, որ մեթոդաբանության մեջ պետք է հիմնարար անցում կատարվի տեղեկատվական եւ բացատրական մոտեցումից, կենտրոնացած է պատրաստի գիտելիքի փոխանցման վրա, ակտիվ մոտեցման վրա, որն ուղղված է ոչ միայն գիտելիքի յուրացմանը, այլեւ այդ ձուլման մեթոդներին, մտածողության եւ գործունեության օրինաչափություններին եւ մեթոդներին, ճանաչողական ուժերի եւ ստեղծագործական կարողությունների զարգացմանը: Ներկայումս փոխվում են տեսակետները կրթության եւ ուսուցման գործընթացի վերաբերյալ, ճշգրտումներ են կատարվում տարբեր առարկաների ծրագրերում: Նյութի մեխանիկական

մտապահումը սկսեց իր տեղը զիջել հիմնական գաղափարներն ու օրենքները հասկանալուն:

Երեխայի ինքնուրույն աշխատանքը օգնում է բարձրացնել ուսուցման արդյունավետությունը ինչպես գիտելիքների, հմտությունների եւ կարողությունների այնպես էլ ինքնուրույնություն, նախաձեռնություն եւ ստեղծագործական ունակությունների կարողությունների զարգացման առումով: Անկախ աշխատանքը դասում առաջատար դեր է խաղում, իսկ դպրոցականների անկախության աստիճանը որոշակի տեսակի ինքնուրույն աշխատանքի կատարման մեջ կապված է նրանց գործունեության բնույթի հետ, որը սկսվում է իմիտացիոն գործողություններից, այնուհետեւ դառնում է ավելի բարդ եւ ունենում իր ամենաբարձր դրսեւորումները: Այս առումով աճում է ուսուցչի առաջնորդական դերի վերանայման անհրաժեշտությունը: Անկախ աշխատանքը դիտվում է որպես ուսուցման միջոց:

Նպատակը

- Ձևավորել համապատասխան միջավայր
- Առաջացնել հետաքրքրություն տոնի նկատմամբ
- Խթանել երեխաների մասնակցությունը բերքահավաքին
- Նպաստել հավաքած բերքի մշակմանը

Խնդիրներ

- Երեխային սովորեցնել ավանդական տոները
- Հետաքրքրություն ստեղծել երեխայի համար

Վերջնարդյունքներ

- Կիմանա տոնի խորհուրդն ու կարևորությունը, ազգային սովորույթները
- Կկատարի ազգային ծիսական երգեր
- Կմասնակցի բերքահավաքին
- Կմշակի հավաքած բերքը
- Կձևավորվի համագործակցելու կարողություն

ԳԼՈՒԽ 1.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՆԵՐՆ ՈՒ ԾԵՍԵՐԸ

Հայոց ազգային տոները տարբեր ժամանակներում տարբեր դրսևորումներ և վերաիմաստավորումներ են ունեցել: Սակայն այս տոների արմատներն այնքան խորն են եղել ժողովրդի ինքնագիտակցության մեջ, որ ժամանակի կրոնաքաղաքական փոփոխությունները նույնպես չեն կարողացել ազդել դրանց վրա: Հայկական մշակույթը հնուց ի վեր, մինչ օրս էլ, աչքի է ընկնում իր բազմաթիվ և յուրօրինակ ազգային տոներով: Մենք բոլորս այս տոները նշում ենք, որպես քրիստոնեական և եկեղեցական տոներ, սակայն այս տոների մեծ մասը գալիս է դեռևս նախաքրիստոնեական ժամանակներից: Այստեղ փորձել ենք առանձնացնել մի քանի ազգային տոներ, որոնք երկար ճանապարհ են անցել հեթանոսությունից մինչև քրիստոնեություն:

Սուրբ Զատիկն ու Անահիտ աստվածուհին

Ամբողջ քրիստոնյա աշխարհում Զատիկը համարվում է Քրիստոսի հարության տոնը: Զատիկ անվանումն առաջացել է գատել բառից, որը նշանակում է գատվել և հեռանալ մեղքերից: Այն համարվում է եկեղեցական 5 տաղավար տոներից մեկը և այս օրն ամբողջ քրիստոնյա աշխարհը տոնում է Քրիստոսի հարությունը, իրար հայտնելով ավետիսը՝ «Քրիստոս հարյավ ի մեռելոց» և ի պատասխան ստանալով՝ «Օրհնյալ է հարությունը Քրիստոսի»: Սակայն հայոց աշխարհում գատկի տոնի արմատները շատ ավելի հին են: Զատիկը հնում համարվում էր գարնանացանի տոնը և նվիրված էր Անահիտ դիցուհուն, ով էլ հովանավորում էր մայր հողի բեղմնավորումը: Զատիկն այստեղ կրկին ծագում է գատել բառից, քանի որ հենց Անահիտն էր, որ միմյանցից գատում էր բնության գույները: Ըստ ավանդության, երբ ջրհեղեղից հետո Արացիները բնակություն հաստատեցին Արարատյան դաշտում, նրանք նկատեցին, որ ծիլ ու ծաղկունքն ամբողջությամբ գորշությամբ է պատված: Եվ Արիների նահապետ Մանը զոհեր է մատուցում Անահիտ աստվածուհուն՝ խնդրելով նրան, որպեսզի վանի գորշությունն ու իրենց վերադարձնի բնության հազարավոր գույները: Սակայն Անահիտը պատասխանում է, որ բնության գույները կարող է վերադարձնել միայն Հազարան հավքը, որը դյուրիչ ձայնով երգում է և գույնզգույն ձվեր ածում, որով և նորոգվում են բնության գույները: Բայց այժմ հավքը

պահվում է ստորգետնյա թագավորությունում, և Մանը պետք է ազատի և վեադարձնի նրան:

Մանը վերադառնում է Արարատ Հագարան հավքի հետ: Նա հավքին դնում է գետնին, և հավքը սկսում է երգել՝ բազմաթիվ գույներ ճառագելով և գույնզգույն ձվեր անելով: Այնուհետև Անահիտը, գալով Արարատ, հավաքում է գույնզգույն ձվերը և շաղ տալիս ողջ դաշտով մեկ: Իսկ այնուհետև պատվիրում է հավքին բույն դնել Արարատ լեռան վրա և մշտապես գույներ տարածել երկրի վրա:

Եվ այդ օրվանից Արիները սկսում են ուրախ վարել և ցանել հողը, իսկ մանուկները, ջահել հարսներն ու աղջիկները մինչև ուշ երեկո երգում, պարում ու ձվախաղ են խաղում: Ի տարբերություն քրիստոնյաների, ովքեր գատկի ձվերը ներկում են մուգ կարմիր գույնով (Քրիստոսի թափած արյան գույնը), Արիացիները գատկի ձվերը ներկում էին բոլոր հնարավոր գույներով: Նրանց համար գատկի տոնի իմաստը կյանքի վերածնունդը և բնության գարնանային զարթոնքը տոնելու մեջ էր:

Վարդավառն ու Աստղիկ աստվածուհին

Վարդավառը քրիստոնյա աշխարհում տարածված է, որպես Քրիստոսի պայծառակերպության օր, որը նշվում է Քրիստոսի հարությունից հետո 98-րդ օրը: Տոնի ժամանակ ժողովրդական սովորույթներից է միմյանց վրա ջուր ցողելն ու աղավնիներ բաց թողնելը, որոնք խորհրդանշում են ջրհեղեղը, Նոյի ընտանիքի փրկությունը և Նոյի աղավնուն: Հեթանոսական շրջանում Վարդավառ տոնը նվիրված է եղել Աստղիկին: Աստղիկը հայոց դիցարանում համարվում էր սիրո և գեղեցկության աստվածուհին, ինչպես նաև ամպրոպի աստված Վահագնի սիրեցյալը: Ըստ ավանդազրույցի՝ Աստղիկը ծնվել է ծովի փրփուրներից և որտեղ որ քայլում էր, նրա ոտքերից կաթկթացող արյան հետքերի տեղում վարդեր էին բուսնում: Աստղիկ աստվածուհին նաև երկնքից վարդեր շաղ տալով հայ աղջիկներին օժտում էր աստվածային գեղեցկությամբ: Վարդավառը հայոց աշխարհում ամենասիրելի տոներից մեկն էր և տոնվում էր մեծ շուքով: Այդ օրը բոլորը միմյանց վրա ջուր էին ցանում և իրար սեր ու գեղեցկություն տալիս: Տոնի ընթացքում նրանք փառաբանում էին Աստղիկին և միմյանց նվիրում տոնի խորհրդանիշը՝ վարդը: Ըստ արիական ավանդույթներից մեկի՝ ստորգետնյա աստվածն առևանգում է

Աստղիկին, որի հետևանքով արիների միջից վերանում են սերն ու գեղեցկությունը, և նրանց հոգիներում բույն է դնում աստելությունը: Բուրբը դառնում են տգեղ ու անգութ: Բայց Վահագնը, հաղթելով հրեշին, ազատում է Աստղիկին և, շրջելով Հայոց աշխարհով, արիներին օծում է վարդաջրով, վարդավառ է սարքում և նրանց վերստին օծտում աստղիկյան սիրառատությամբ: Հնում մարդիկ Վարդավառը նշել են հիմնականում գետերի աղբյուրների կամ լճերիափին՝ այնտեղ, որտեղ ջուրն առատ է եղել: Վարդավառը նաև համարվել էր ջրի տարերքի պաշտամունքի տոն: Հայերի մեջ տարածված են ջրի և անձրևաբերության հետ կապված բազմաթիվ ծեսեր: Ջուրն ասոցացվել է նաև կապույտ գույնի հետ, որը և՛ պարզություն, և՛ մաքրություն է խորհրդանշում: Համաձայն շումերական աղբյուրների, հայերը Հայաստանի գերական ջրերի և իմաստության աստծո որդիներն են, և ըստ «Սասնա ծռեր» էպոսի՝ հայերը պաշտել են ջուրը և իրենց համարել ջրից ստեղծված (Սանասար և Բաղդասար):

Վարդավառը համարվում է նաև խնձորի տոնը: Ընդունված սովորություն կար, որ մինչև Վարդավառ խնձոր չէին ուտում: Եվ Վարդավառին՝ խնձորի բերքի օրհնությունից հետո, նոր կարելի էր բերքը հավաքել և օգտագործել:

Տիրոջն ընդառաջ կամ Տրնդեզ

Հայ առաքելական եկեղեցին ամեն տարի՝ Քրիստոսի ծնունդից 40 օր հետո նշում է Տյառնընդառաջը: Տյառնընդառաջի տոնը համարվում է Տիրոջն ընդառաջ գնալու հրավեր բուրբի համար: Հնում տրնդեզը կրակին նվիրված տոն է եղել: Ըստ հին հայկական պատկերացումների՝ տրնդեզի վառվող կրակի բոցերն ավելի էին ջերմացնում արևին և այդպիսով մեղմում էին ցուրտը և արագացնում զարնան գալուստը: Քանի որ հայերն իրենց համարում էին Արևի որդիներ, նրանք պաշտում էին նաև արևի երկրային տեսակը՝ կրակը: Տոնի ժամանակ կրակի վրայով թռչելով՝ մեր նախնիները հաղորդակցվել են բնության տարրերի հետ: Ըստ որոշ մեկնաբանությունների՝ տրնդեզ բառը նշանակում է դիզված կրակ: Հեթանոսական շրջանում Տյառնընդառաջի ծխի ուղղությամբ մարդիկ կատարել են գուշակություններ: Ծխի միջոցով մարդիկ գուշակել են տարվա բերքառատությունը: Ծխի ուղղությամբ նաև փորձել են գուշակել՝ որտեղից է գալու հարսնացուն կամ

փեսացուն: Տրնդեզի կրակը վառել են հիմնականում ցորենի հասկերից: Կրակի վառվելու ընթացքում կանայք սկուտեղի վրա բերում էին Տյառնընդառաջի տոնական կերակրատեսակները՝ փոխինձր, չամիչը, աղանձը, ընկույզը, բոված սիսեռը և պտտեցնում կրակի շուրջ, իսկ դրա որոշ մասը շաղ տալիս կրակի վրա: Այնուհետև, երբ կրակի բոցն արդեն թուլանում էր, սկսում էին թռչել կրակի վրայով: Եթե կրակի վրայից թռչելիս փեշը անզգուշությամբ վառվում էր, դա համարվում էր հաջողության նշան: Մուսալեռան բնակիչների մեջ տարածված է եղել նաև մի սովորություն, որ տանտիկինը Տյառնընդառաջի ժամանակ բացում էր տան դուռն ու պատուհանը, դուրս էր քշում ձմեռը և ներս էր հրավիրում գարունը: Ըստ Ս. Գրիգոր Տաթևացու՝ կրակն ունի հետևյալ խորհուրդները. «Խարույկի հուրը բորբոքելով՝ քրիստոնյաներն Աստծո սիրո հուրն են խնդրում, և կրակը ծառայեցնում են Աստծուն»:

ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Ամանորով նշում են տարվա սկիզբը: Տարին ժամանակի սահմանն է, որը վերցրած է բնությունից: Դա այն ժամանակաշրջանն է, որի ընթացքում Երկիր մոլորակը կատարում է մի լրիվ պտույտ Արեգակի շուրջը: Երկրի կատարած շրջապտույտը հավասար է 934 միլիոն կիլոմետրի, որն անցնում է մեծ արագությամբ: Հունվարի 1-ը՝ որպես տարվա սկիզբ, սահմանվել է Հռոմի կայսր Հուլիոս Կեսարի կողմից մ.թ.ա. 46 թվականին: Հին Հռոմում այդ օրը նվիրված էր Յանուսին՝ ընտրության, դռների և բոլոր սկզբների աստծուն: Հունվար ամիսն իր անվանումը ստացել է հենց Յանուս աստծու անունից, որին պատկերում էին երկու երեսով, որոնցից մեկը նայում էր առաջ, իսկ մյուսը՝ ետ: Տարվա գաղափարն առաջին անգամ ծագել է Հին Արևելքի մշակութային կենտրոններից մեկում՝ Եգիպտոսում: Այն կապվել է Նեղոս գետի վարարման հետ: Դրանով էր պայմանավորված եգիպտացիների կյանքը, երկրագործական աշխատանքները: Նեղոսի վարարման սկիզբը համընկնում էր Միրիոս աստղի երևալուն: Եվ ահա այդ աստղի և Նեղոսի վարարման միջև ընկած ժամանակաշրջանն էլ կոչեցին տարի:

ԳԼՈՒԽ 2.

ՏՈՆԵՐԻ ԵՎ ԾԵՍԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ

ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ծեսն այն միջավայրն է, որտեղ բոլորը, ազգի մշակույթը յուրացրած, ինքնադրսևորվելու, ստեղծագործելու, որոնելու, հայտնաբերելու, երևակայելու, իմացածը կիրառելու լայն հնարավորություն ունեն: Ծեսը, որպես միասնական, բազմաբնույթ, ինտեգրված գործունեություն, նպաստում է նախակրթարան, ընտանիք, համայնք արդյունավետ համագործակցությանը: Ծեսի յուրացման, կրթության, ըմբռնման հիմքը անհրաժեշտ է դնել դեռ վաղ տարիքից՝ այսինքն նախակրթարանից:

Նախադպրոցական տարիքում ծեսի միջոցով սանի զարգացման գործընթացն արդյունավետ է, այն իր մեջ ոչ միայն ներառում է երեխայի համար կարևոր գործունեության ձևերը, այլև իրագործվում է լավագույն ազգային նյութով: Իսկ էկոլոգիական կրթության, որի հիմքը նույնպես դրվում է մանկապարտեզում, նպատակը վաղ տարիքից բնության հետ երեխայի միավորումն է, բնության հանդեպ պատասխանատու հոգատար վերաբերմունքի ձևավորումը:

Էկոլոգիական դաստիարակության նպատակն է երեխային տալ ճանաչողական, բնապահպանական տարրական գիտելիքներ, ձևավորել էկոլոգիական գիտակցությունը, բնության, շրջակա միջավայրի նկատմամբ հոգատար վերաբերմունք: Բնության մեջ ապրող երեխան ճարպիկ է, գործունյա, անվախ, ուժեղ, խելացի, սրամիտ, համարձակ և այլն, որովհետև միայն այդպիսի հատկություններ ունեցողը կարող է ոչ միայն գոյատևել այդ միջավայրում, այլև լիարժեք անդամը լինել,

Էկոլոգիական դաստիարակությունը կրթության էական բաղադրիչն է, հատկապես 21-րդ դարում, քանի որ մարդկության անհեռատես գործունեության արդյունքում հասարակությունը և մոլորակը կանգնած են աղետի առաջ: Ուստի էկոլոգիական կրթությունը և էկոլոգիական գիտակցության ձևավորումը պետք է սկսել վաղ տարիքից:

Նախադպրոցական տարիքի երեխայի զարգացման մեջ կարևոր դեր պետք է գրավի բնագիտական և էկոլոգիական դաստիարակությունը: Բնության նկատմամբ վերաբերմունքը, էկոլոգիական պատկերացումները ենթադրում են ծանոթացնել երեխաներին բնության հետ, սովորեցնել շրջակա միջավայրի խնամքի կարևորությունը և կանոնները, հոգատարություն սերմանել շրջակա միջավայրի՝ ծառերի, խոտերի, կենդանիների և բնության մաս կազմող յուրաքանչյուր տարրի նկատմամբ: Ընդհանրապես ավանդաբար եկող սովորություն՝ սովորույթ:

Տոնը մարդուն (լայն առումով) ուղեկցում է իր կյանքի ողջ ընթացքում, և հենց այդ ժամանակահատվածում էլ ձևավորվում, զարգանում և սովորույթի ուժ է ստանում: Այս առումով մեծ է միջավայրի, հասարակական կարծիքի, տեսանկյան, գործող արժեհամակարգի դերը, որոնց ճշգրտումով էլ միայն հնարավոր է առաջ շարժվել: Բուն տոնն արդեն իսկ ուրախություն է, ցնծություն, դժվարությունը անցնելիք ճանապարհի ճիշտ ընտրությունն է:

Քանի որ իմաստային, խորհրդաբանական շերտն էլ բավականաչափ բազմազան է, այս գործին լծվելուց առաջ լավ է ծանոթանալ, ուսումնասիրել, ինքնակրթվել և նոր միայն ազատորեն և անկաշկանդ առաջ գնալ:

Ծեսի մեջ ներառված տարրերից անփոփոխ է միայն բուն խորհրդաբանական շերտը:

Հեշտ է ենթադրել, որ ազգերի, մարդկության «կյանքի» ընթացքում որոշ ծեսեր մոռացվում են, նորերն են ստեղծվում, եղածները փոփոխվում են՝ անպայման ազդվելով ժամանակաշրջանի կենսափիլիսոփայությունից, սոցիալական իրավիճակից, հավատալիքներից, սովորույթներից: Հետևապես՝ ծեսը ժամանակի կրողն է ու ինչ-որ տեղ մարդու գործունեությունը կարգավորող ֆունկցիա ունի: Եթե ամեն սերունդ ծեսին իր կյանքից մի բան չավելացնի, այն աստիճանաբար կմարի:

Ծեսի իրականացումը դպրոցում ինքը ծես է՝ կրթական ծես, որի իրագործումը կրթական գործընթացում կրթություն է կյանքով: Ծեսի իրականացումը անարդյունավետ ու ինքնանպատակ կլինի, եթե այն չկապվի սովորողի կենսագործունեության, նրա առօրյայի, կրթական իրական պահանջների հետ, կրթական խնդիրներ չլուծի:

Ուսումնական հաստատություններում, ինչպես և իրական կյանքում, ծիսական գործունեությունը որոշակի փուլեր է ենթադրում՝

- ծեսի նախապատրաստում
- ծիսակատարություն:

Ծիսակատարությունը ծեսի նախապատրաստական փուլում սովորողների գործունեության, դրա արդյունքների ամփոփումն է:

Ծեսերն այսօր մենք իրականացնում ենք որպես գործունեության ձև, որով երեխան ապրում է՝ խաղում է, երգում, պարում, ընկալում ու ճանաչում: Նախակրթարանում, առաջին, երկրորդ դասարաններում երեխան ծեսն ընկալում է իր երգած երգի, իր պարած պարի, իր ձեռքով պատրաստած ծիսական ուտելիքի, իրի, իր խաղացած խաղի կերպով: Ավելի մեծ տարիքում տոնին ավելանում է հետազոտական աշխատանքը:

Նախքան ծեսի նախապատրաստությունը խումբը աշխատանքային նախագիծ է կազմում: Մենք պատահաբար չգործածեցինք խումբ բառը: Ծեսը դասարանական տոն չէ, համայնքային տոն է: Հետևապես նախատոնական աշխատանքները տարբեր դասարանների սովորողներ կարող են միասին կատարել: Սովորաբար դա այդպես էլ ստացվում է, քանի որ կատարվող խմբային աշխատանքները ընդհանուր, համատեղ, հաճախ ոչ դասարանային գործունեություն են ենթադրում: Ծեսի իրականացման ընթացքի ճիշտ կազմակերպման դպքում լուծվում են կրթական շատ խնդիրներ և ծեսը դառնում է հանրակրթության բաղկացուցիչ:

Ծեսի խորհուրդն ու պատմությունը

Կարևոր աշխատանք է ծեսի մասին տեղեկատվության հավաքումը:

Համեմատաբար փոքրերը կարող են մանկական բանահավաքություն կատարել. մեծերից օրհնանքներ, խաղիկներ, հաշվերգեր, ասույթներ սովորել, եթե կարող են, նաև՝ գրի առնել, պարզել, թե ինչ սովորույթներ են եղել, որոնք են պահպանվել, դասարանում ներկայացնել դրանք:

Ծեսի ուսումնասիրման հետ կապված՝ 5-6-րդ դասարանների սովորողներին հիմնականում հետաքրքրում են՝

- այս կամ այն ծեսի հեթանոսական շերտերը.
- այս կամ այն ծեսի քրիստոնեական շերտերը.
- այս կամ այն ծեսը ինչպես են նշում այլ ժողովուրդները:

Սովորողները ուսուցիչների հետ տարբեր աղբյուրներից ինֆորմացիա են հավաքում մոտեցող ծեսի, նրա խորհրդի, պարագաների, սովորույթների, ծեսի հետ կապված իրական և դիցաբանական կերպարների մասին, ավանդություններ և բանահյուսական այլ նյութեր գտնում, կարող են բանահավաքություն անել և այլն:

Ուսումնասիրում են այլ ազգերի համանման ծեսերը: Այս ընթացքում նրանք՝

- օգտվում են ինտերնետից,
- թարգմանություններ են կատարում,
- կարդում են համապատասխան գրականություն,
- աշխատում մեծահասակների հետ:

Կարող են մեծահասակներից գրի են առնել, թե նրանք ինչպես են իրականացրել ծեսը, մեր օրերում իրականացվող ծեսը համեմատել նրանց պատմածների, նախորդ դարերի նկարագրությունների հետ, համեմատություններ կատարել, եզրակացություններ անել, զարգացնել ծեսը՝ ժամանակակից տարրեր ներմուծելով: Ծեսի, նրա տարրերի, նրանում արտացոլված հավատալիքների մասին էլեկտրոնային տեղեկատվական նյութ են պատրաստում:

Փոքրիկ հետազոտական նախագծեր են իրականացնում:

Այդ ընթացքում նաև ծեսն են յուրացնում: Հասկանալով ծեսի էությունը՝ դժվար չէ ժամանակակից մարդու կյանքում ևս գտնել ծեսեր, որոնք մենք որպես այդպիսին գուցե չենք էլ ընկալում: Այդպիսիք դժվար չէ գտնել նաև դպրոցական կյանքում, ու սովորողները ուսուցիչների հետ կարող են իրենց գործունեության որոշ ձևեր մշակված ծեսի վերածել, ասենք՝ զարնանային աշխատանքները, ուսումնական որոշ նյութերի ուսումնասիրությունը, դպրոցական որոշ ավանդույթներ՝ ուսումնական տարվա սկիզբ, ավարտ, վերջին զանգ, մեր օրերում ձևավորված տոներ...

Նրանք ոչ միայն հետազոտական, ստեղծական աշխատանք են կատարում, այլև դառնում են իրենց գործունեության նախագծողն ու իրականացնողը:

Միաժամանակ ինքնուրույն, որոշումներ կայացնող և դրանք իրականացնող, պատասխանատու մարդ է ձևավորվում:

Լեզվագործունեությունը ծեսից հարստանալու և ծեսն հարստացնելու միջոց

Դժվար է գտնել ավելի հարուստ, կոլորիտով, երաժշտական, բազմաբովանդակ լեզվական նյութ, քան ծիսական բանահյուսությունն է: Նրանում եղած լեզվական կառույցները, չափերը, ռիթմերը, բառաձևերը, համեմատությունները, պատկերները դպրոցականի լեզվամտածողության, լեզվագագացողության զարգացման համար անփոխարինելի են: Սովորողները դասավանդողի հետ տեղեկատու գրականությունից, ինչպես նաև՝ համացանցից, տատիկ-պապիկներից, այլ աբյուրներից փնտրում-գտնում են ծիսական զանազան ստեղծագործություններ, իսկ հետո՝ բանավոր կամ իրենց պատրաստած տեսանյութերի միջոցով դրանք փոխանցում են ընկերներին:

Դրանք յուրացնելով՝ սովորողները իրենք են ստեղծում նմուշեր, որոնք ոչ միայն նրանց ուսումնական գործունեության արդյունք են, այլև ուսումնական նյութ են դառնում իրեն ընկերների համար: Ստացվում են, որ նրանք փոխանակում են իրենց հմտությունները, ձեռք բերած փորձը: Նրանց հորինած հանելուկներն ու ասույթները, օրհնանքներն ու խաղիկները, գովքերն ու ավանդությունները դառնում են ընդհանուրինը, դառնում են ուսումնական նյութ, միաժամանակ հարստացնում են այդ խմբի ծեսի լեզվական պաշարը:

Տեխնոլոգիան ծիսական գործունեության բաղկացուցիչ

Ծիսական իրերի պատրաստումը տեխնոլոգիական գործընթաց է, որը զարգացնում է երեխայի ստեղծագործական երևակայությունը, ճաշակը, մտածողությունը: Նա մի շարք հմտություններ է ձեռք բերում:

Կարևորում ենք ծիսական պարագաների, հագուստի նոր՝ ժամանակակից տարբերակներ մշակումը, դրանք ժամանակակից նյութերով, տարբեր թափոններով պատրաստելը: Կարևոր է նաև, որ ստեղծված պարագան ֆունկցիոնալ լինի և չդառնա փոշոտվող հերթական նմուշ: Խումբը տարբեր թափոններից զատկաձև աղբաման կամ այլ նպատակների համար տուփ է պատրաստում կամ պոլիէթիլենային շշերով, տարբեր ոչ պիտանի տարբեր լարերով ակլատիզ ու այլ

տիկնիկներ է պատրաստում և կախում առաստաղից: Կարող են չորացած ճյուղերով կախարդական զատկաձառեր պատրաստել, մովլաթե տոպրակներով տարբեր կերպարներ և իրեր ստանալ, որոնք կօգտագործեն առօրյայում: Կամ էլ կարող են փայտե և այլ թափոններից զանազան շրխկաններ պատրաստել: Տոնը խորհրդանշող կամ այլ նախշերով կավե բաժակներ ու այլ իրեր կարող են պատրաստել: Պետք է միտքն աշխատի, մտածողությունը դուրս գա սովորականի սահմաններից, ստեղծագործական երևակայությունն ակտիվանա ու զարգանա: Հագուստի պարագաները ևս կարող են թափոններից պատրաստվել, հետաքրքիր ու յուրահատուկ լինել: Ճաշակի, մտքի, կոկիկության առկայության դեպքում ներկված տարբեր չափերի բանկաներն ու շշերը, մովլաթը, հին կոճակները, ուլունքները, հովանոցները, հողաթափերը...այս ցուցակը հա կարելի է շարունակել), կարող են հաջողությամբ լրացներ հագուստը և տոնն ավելի գունազեղ ու հետաքրքիր դարձնել:

Ծիսական բացիկներն ու հրավիրատոմսերը ևս կարող են բազմազան ու անսովոր լինել ոչ միայն ձևով, այլև բովանդակությամբ:

Շատ կարևոր է, որ ծեսի բերած գիտելիքը չդառնա ինքնանպատակ, այլ կերպ ասած՝ չմնա պասիվ գիտելիք, այլ լինի շարունակական, անընդհատ ու անընդմեջ:

Ծեսի հետ կապված արարողությունները լաբորատոր և բնագիտական գործունեություն և էկոլոգիական դաստիարակություն

Հանրակրթության ընթացքում իրականացվող գործունեության մի շարք ձևեր դառնում են ծոսի բաղկացուցիչ: Մի դեպքում դա կարող է ծառատունկ կամ ծաղկատունկ լինել (Ծառգարդար, Զատիկ, կանանց տոն), մի այլ դեպքում՝ ծեսի հետ կապված պաշտանմունքային նյութերի հատկությունների հայտնաբերում փորձերի և արարողական այլ միջոցներով(Վարդավառ, Համբարձում, զարնանացան, Ամանոր, Տրնդեգ): Մի այլ դեպքում սենյակային կամ այլ բույսերի աճեցում կարող է լինել (կանանց տոն, ուստարվա սկիզբ): Խոհանոցում ծիսական ուտելիք-կերակուրների պատրաստումը, որ հատուկ է համարյա բոլոր տոներիին, իսկական բնական, լաբորատոր գործունեություն է:

Գործնական աշխատանք

Նոր Տարվա ծեսի(տոնի) նախապատրաստում

Թեմա- Ձմեռային զվարճանք <<Ձմեռ պապիկիները>>

Խնդիրները

- Զարգացնել երեխաների պատմություն հյուսելու ունակությունը, երևակայությունը, ստեղծագործական կարողությունները. գործածելու տարբեր շարահյուսական կառույց ունեցող նախադասություններ
- Սովորեցնել ինքնուրույն կազմել և գործածել պարզ և բարդ մախադասություններ, պատմելու ժամանակ հոլովել ակտիվ բառապաշարում եղած բառերը:

Անհրաժեշտ պարագաներ

Ձմռան և ձմեռ պապի ծեփագիր, նկարներ, ոսկե ձկնիկն նկարը,

Պարապմունքի ընթացքը

Խթանման փուլ

Ցուցադրել մի մեծ գեղեցիկ տուփ և հարցնել

-Երեխաներ ի՞նչ էք կարծում ի՞նչ կա տուփի մեջ (ստանաք երեխաների տարբեր պատասխանները)

-Դուք պարապմունքի վերջում կստանաք հարցի պատասխանը, թե ի՞նչ կա գեղեցիկ տուփի ներսում :

Հիմա ասեք տարվա, ո՞ր եղանակն է

-Ո՞րն է ձմռան ամենագեղեցիկ տոնը:

-Ինչու՞ էք այդ տոնը ամենից շատ սիրում (ազատ քննարկում)

Իմաստի ընկալման փուլ

Բանաստեղծության ունկնդրում և քննարկում

Պայծառ տոնածառ Վ. Վարդանյան

Ինչ պայծառ է ու գեղեցիկ

Տոնածառը այս օրվա

Մեր մանկական ջերմ սրտերից

Երգն է հնչում նոր տարվա
Ջան,մեր ուրախ տոնածառ
Ջան հայրենիք մեր պայծառ

Հարցազրույց

-Երեխաներ Ձմեռ պապը որտեղի՞ց է մանկապարտեզ գալիս (հյուսիսից ,հյուսիսային բևեռից ,անտառից,լապլանդիաից)

-Ձմեռ պապը հրաշագործ մարդ է ուրեմն անպայման նրա ճանապարհին կախարդական արկածներ կարող են պատահել:Եկեք բոլորս միասին մտածենք,թե ի՞նչպես ձմեռ պապը կգա մանկապարտեզ՝ Նոր տարվա հանդեսին մասնակցելու :

_Ինչպես են սկսում բոլոր հեքիաթները, ինչ բառերով «լինում է, չի լինում, կար, չկար, մի..., վաղու՛ց, շատ վաղուց մի անգամ»

_Այսպիսով՝ սկսենք հեքիաթը:

(Պատմել՝ անավարտ թողնելով միտքը, երեխաները պիտի ավարտեն):

Հեքիաթ՝ ձմեռ պապի մասին:

_Լինում է, չի լինում մի ձմեռ պապ է լինում:

_Որտե՞ղ էր ապրում նա (անտառում, սառցե տնակում, ձյունե ամրոցում...):

_Երեխաները նրան հրավիրել էին մանկապարտեզ իրենց տոնահանդեսին:

_Ձմեռ պապը կարդաց հրավերը և սկսեց ճանապարհի պատրաստություն տեսնել:Ի՞նչ վերցրեց իր հետ (նվերներ, խաղեր, հանելուկներ):

_Նա նստեց եղնիկներով լցված իր սահնակը և ճամփա ընկավ՝ հեռու՛, հեռու՛ :

_Ի՞նչ ճանապարհներով անցավ (անտառի միջով, սարերի վրայով, ձորերի միջով, ձնեբուքների վրայով, սառցադաշտերով...):

_Երբ ձմեռ պապիկը հասավ գետակի մոտ տեսավ որ կամուրջը կոտրված է:

_Ի՞նչ կարող է անել նա (թռչել վրայից, սահելով անցնել, լողալով անցնել, գավազանի օգնությամբ կամուրջը նորոգել...):

_Ձմեռ պապը կարող էր գետը թռչելով անցնել, սակայն կախարդական ձեռնափայտը տանն էր մոռացել:Կարող էր նա սառցե թախտով անցնել, սակայն թախտով անցնել, սակայն նվերների պարկը շատ ծանր էր, կարող էր խորտակել այն:Ձմեռ պապը նստեց գետի ափին և մտածեց, թե ինչպես վարվի: Հանկարծ լսեց,

որ ինչ-որ մեկը կանչում է իրեն:Շուրջը նայեց՝ մարդ չկար:Նա մտածեց...գուցե գետի միջի՞ց են ձայն տալիս (ո՞վ է տեսնես ոսկե ձկնիկները, ծովերի արքա):

_Ոսկե ձկնիկներ՝ր...«մի վշտանա, Ձմեռ պապ, ես քեզ կօգնեմ»:

_Ինչպե՞ս ձկնիկը օգնեց Ձմեռ պապին (կախարդական գավազանը վերադարձրեց, կամուրջ կառուցեց, Ձմեռ պապիին գորգ ինքնաթիռ նվիրեց):

_Ձմեռ պապն ուրախացավ և շնորհակալություն հայտնեց ձկնիկին:Իսկ ձկնիկը նրան ասաց. «պետք չի՛ քո շնորհակալությունը, ավելի լավ է, ինձ էլ տա՛ր երեխաների հանդեսին»:Ձմեռ պապը համաձայնեց, սակայն ինչպե՞ս կարող է ձկնիկին հասցնել մինչև մանկապարտեզ (ձեռնոցի մեջ ջուր լցնել, կոշիկի մեջ ակվարիում պատրաստել, ձյունե թաս պատրաստել և մեջը ջուր լցնել...):

_Ահա Ձմեռ պապը և ոսկե ձկնիկը մանկապարտեզ հասան:Երեխաները նրանց ուրախությամբ դիմավորեցին:Ձմեռ պապը բոլորին նվերներ բաժանեց, իսկ ձկնիկը կատարեց երեխաների ցանկությունները, չէ՞ որ ձկնիկը կախարդական է:

Կշռադատման փուլ

_Երեխաներ եկեք մտածենք, թե ինչ խնդրենք ոսկե ձկնիկից (երեխաները պատմում են իրենց երազանքների մասին):

_Երեխաներ հիշո՞ւմ եք գեղեցիկ արկղիկի մասին, եկեք բացենք, բացում են և տեսնում, որ փոստարկղ է:

_Երեխաներ նկարչության պարապմունքին մենք կնկարենք այն, ինչ խնդրում ենք Ձմեռ պապիկից և կզգենք այդ փոստարկղի մեջ ու կուղարկենք Ձմեռ պապին:

Մեթոդիստի և Տնօրենի դիտարկումը

Պարապմունքին ներկա էին մանկապարտեզի տնօրեն ` Ն. Խաչատրյանը մեթոդի ` Մ. Դեջոյանը, նրանք արտահայտեցին դիտարկման արդյունքները. ծրագրի նյութը համապատասխանում էր տարիքային խմբին: Պարապմունքին առկա էր հարուստ դիդակտիկա: Դաստիարակի խոսքը լավ էր, խոսում էր գրագետ արտահայտիչ ձայնով: Ողջ պարապմունքի ընթացքում երեխաները ուշադիր էին և ակտիվ: Տարբեր հարցեր ուղղելով երեխաներին, մտազրի մեթոդով ստացավ բազմազան հետաքրքիր պատասխաններ, նոր և հին իմացությունները շաղ կապելով երեխաները կարողացան լսել մի ամբողջական պատմություն: Պարապմունքը իր կառուցվածքի ճիշտ էր, երեխաները ակտիվ էին: Ընկեր Կարինեն իր սիստեմատիկ և գերազանց աշխատանքի արդյունքում հասավ իր նպատակին:

Եզրակացություն

Ծեսերն ու ծիսակարգը փորձենք դարձնել մեր առօրյա կյանքի մի մասը, մենք պետք է նաև կապը պահենք մանկապարտեզ-երեխա-ծնող-ընտանիք համագործակցության մեջ: Տեսական գրականության ուսումնասիրության և վերլուծության մշակված ծեսերի իրականացման արդյունքում եկա մի շարք եզրահանգումների . Երեխայի զարգացման և նրա անձի ձևավորման գործընթացները փոխկապված են: Երեխայի զարգացմանը, ինչպես նաև նրա անձնավորության ձևավորմանը նպաստող խթանները պայմանականորեն միավորում են երեք խմբի՝ կենսաբանական, սոցիալական և մանկավարժական:

- Երեխայի զարգացմանը նպաստում է զարգացնող միջավայրը, որը երեխայի զարգացման դրդող «առարկայական տարածությունն» է և համարժեք բարոյահոգեբանական մթնոլորտը:
- Նյարդային համակարգի ճկունությունն ու ընկալունակությունն առավել արդյունավետ են դարձնում ցանկացած մանկավարժական գործընթաց:
- Մանկավարժական գործոնների շարքին է պատկանում երեխայի ինքնուրույն գործունեությունը, որը խրախուսվում և ձևավորվում է մեծահասակների մանկավարժական ներգործության շնորհիվ:

Ինքնուրույնության դրսևորումները խթանում են երեխայի զարգացման գործընթացը, նպաստում նոր հաջողությունների ու նվաճումների: Երեխայի ինքնուրույնության արգելակումը մեծահասակների կողմից բացասաբար է անդրադառնում և խոչընդոտում է նրա ընդհանուր զարգացման գործընթացը: Երեխայի ինքնուրույնությունը՝ նրա զարգացման և անձնավորության ձևավորման կարևորագույն գործոն է: Ներկայացված նյութը կարելի է կիրառել ընտանիքում, նախադպրոցական և այլ հաստատություններում: Չէ որ պետք է պահենք ու պահպանենք մեր ազգային մշակույթն ու ավանդույթները:

Գրականության ցանկ

- Ազգային ծեսեր, տոներ. նկարագրություն
Վ. Բրոյան, «Հայ ժողովրդական խաղեր» Հրանուշ Խառատյան -Առաքելյան,
«Հայ ժողովրդական տոները»
Ռ. Հարոյան, «Զատիկ»
- Ծեսը՝ ինքնագիտակցության միջոց
- Հիմնական օգտագործված նյութը վերցված է դիպլոմային աշխատանքից
Հղումներ
 - Մխիթար Սեբաստացի կրթահամալիր
 - Անահիտ Գրիգորյանի բլոգ
 - Աշոտ Բլեյանի բլոգ
 - Արևելյան-դպրոց պարտեզ